

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และกระแสการแข่งขันทางเศรษฐกิจบนเวทีโลก ส่งผลกระทบให้ประเทศไทยต้องทบทวนจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง ในการพัฒนาตนเอง อันเป็นความพยายามในการยกระดับและพัฒนาศักยภาพของประชากรให้สามารถเผชิญกับกระแสโลกและปัญหาทางสังคมที่รุมเร้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในยุคศตวรรษที่ 21 โลกยังเผชิญกับคลื่นวิกฤตหลายระลอก อาทิ การก่อการร้าย การใช้ความรุนแรงระหว่างชาติพันธุ์ โรคระบาดตลอดจนสภาพเศรษฐกิจาลงฉับพลัน ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม รัฐบาลจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการให้หลักประกันความเป็นธรรมและความเสมอภาคกับประชาชน ตลอดจนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับการกระทบหรือประชาชนที่มีการปรับตัวไม่ทันต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว จึงถือเป็นบทบาทภารกิจหน้าที่อันสำคัญและเร่งด่วนของรัฐบาลที่ต้องให้มีการปกป้องคุ้มครองสิทธิ จัดสวัสดิการให้การพัฒนาคุณภาพแก่ประชาชนกลุ่มดังกล่าว

ในปี 2545 เกิดการปฏิรูประบบราชการ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม มีการตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขึ้น โดยได้กำหนดบทบาทในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีการกิจสำคัญในการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรม และความเสมอภาคในสังคม รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ คนด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ รวมทั้งการจัดทำแผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ. 2548 - 2551) ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้สอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 โดยสาระสำคัญจะมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 และมีประเด็นยุทธศาสตร์ของแผนบริหารราชการแผ่นดิน ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 นโยบายการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ เน้นความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับที่สูงขึ้น และการทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายในระหว่างหน่วยงานด้านสังคมอย่างเป็นบูรณาการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

ในปี 2548 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ร่วมกับคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทสังคมไทย โดยแบ่งเป็น 11 มิติ 35 ดัชนี และ 70 ตัวชี้วัด เพื่อเป็นแนวทางและเกณฑ์ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับหลักประกันสิทธิ ความปลอดภัย และตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามตัวชี้วัด ของมิติความมั่นคงของมนุษย์ ตามที่ได้ศึกษาไว้ว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงไร กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงมีดำริที่จะ

จัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปี 2549 ร่วมกับหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เป็นที่ปรึกษาโครงการ เพื่อให้ได้มาซึ่งรายงานที่จะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานเพื่อการประเมินผลตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิตสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ภายใต้ปรัชญาของความมั่นคงของมนุษย์ที่เน้น “อิสรภาพความเป็นอยู่อันดีและเกียรติภูมิแห่งมนุษย์”

1.2 วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน

1. เพื่อให้ได้รายงานระดับประเทศ ประจำปี 2549 ด้านสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
2. เพื่อให้สามารถนำเอาข้อมูลสรุปแนวโน้มสถานการณ์และข้อเสนอแนะความมั่นคงของมนุษย์ไปใช้ในการจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์กระทรวงฯ ให้ตอบสนองตรงต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง
3. เพื่อให้รายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

การจัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปี 2549 ในครั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และกำหนดแนวทางการจัดทำรายงานฯ โดยคณะทำงานฯ มีมติเห็นชอบให้การจัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ ระดับประเทศ ประจำปี 2549 ดำเนินงานภายใต้ขอบเขต ดังนี้

- 1.3.1 ใช้มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ 11 มิติ 35 ดัชนี 70 ตัวชี้วัด จากเอกสาร “การศึกษามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์” (เอกสารวิชาการ สมพ.1 ลำดับที่ 20 เล่มที่ 18/2548) เป็นกรอบการดำเนินงานครั้งนี้
- 1.3.2 ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละมิติ
- 1.3.3 กรณีที่ไม่มีข้อมูลทุติยภูมิสำหรับการรายงานสถานการณ์ฯ ให้พิจารณาจากข้อมูลที่สอดคล้องมีความเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
- 1.3.4 เกณฑ์ที่เป็นข้อกำหนดระดับความมั่นคงของคนไทยทุกองค์ประกอบในภาพรวม ที่ใช้ในการประเมินสถานการณ์ ตามเอกสาร “การศึกษามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์” เป็นเพียงการกำหนดโดยอาศัยพิจารณาของบุคคลมากกว่าจะเป็นบรรทัดฐานของกลุ่ม และยังไม่ได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เป็นข้อเสนอมาตรฐานเป็นที่ยอมรับจากสาธารณะ ในทุกมิติ ทุกดัชนี ทุกตัวชี้วัด ดังนั้น การเทียบเคียงสถานการณ์ในแต่ละมิติ /ดัชนี/ ตัวชี้วัด กับค่ามาตรฐานสำหรับรายงานฉบับนี้ จึงเป็นการเทียบเคียงเพื่อให้ผู้อ่านรายงานฯ ได้เห็นเป็นแนวทางมากกว่าจะเป็นการเทียบเคียง เพื่อบ่งชี้ว่า สถานการณ์นั้น ๆ สูงหรือต่ำกว่าค่ามาตรฐานอย่างจริงจัง

1.4 กรอบแนวคิดของมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์

คณะทำงานจัดรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ ได้พิจารณา “มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์” ร่วมกับขอบเขตการดำเนินงานต่าง ๆ ที่กล่าวมา จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย 11 มิติ 35 ดัชนี และ 98 ตัวชี้วัด สำหรับการจัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ ระดับประเทศ ประจำปี 2549 ฉบับนี้ รายละเอียดดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ รวม 4 ดัชนี และ 13 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 1.1 คนไทยมีนิสัยสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสม

ตัวชี้วัดที่ 1.1.1 อัตราผู้ไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ (อายุ 11 ปี ขึ้นไป)

ตัวชี้วัดที่ 1.1.2 อัตราผู้มีความรู้สึกลดหนุ่ เสรีเสียใจหรือวิตกกังวล

ดัชนีที่ 1.2 คนไทยมีนิสัยป้องกันการเจ็บป่วยที่ป้องกันได้

ตัวชี้วัดที่ 1.2.1.1 อัตราเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค

1.2.1.2 อัตราเด็กอายุ 6-12 ปี ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.1 อัตราผู้เป็นโรคเอดส์ (ต่อแสนคน)

1.2.2.2 อัตราผู้ป่วยด้วยวัณโรค (ต่อแสนคน)

1.2.2.3 อัตราผู้ป่วยด้วยโรคมาเลเรีย (ต่อแสนคน)

ดัชนีที่ 1.3 คนไทยได้รับการรักษาเมื่อเจ็บป่วยและฟื้นฟูเมื่อหายป่วยถ้าจำเป็น

ตัวชี้วัดที่ 1.3.1 อัตราหมู่บ้านที่คนป่วยรุนแรงในหมู่บ้านสามารถไปรับการรักษายาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐเกินกว่า 30 นาที

ตัวชี้วัดที่ 1.3.2 อัตราผู้ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการค่ารักษายาบาล

ดัชนีที่ 1.4 คนไทยปลอดจากการคุกคามด้านสุขภาพ

ตัวชี้วัดที่ 1.4.1 อัตราผู้สูบบุหรี่

ตัวชี้วัดที่ 1.4.2 อัตราผู้ติดสุราเรื้อรัง

ตัวชี้วัดที่ 1.4.3 อัตราผู้ขายเสพติด

ตัวชี้วัดที่ 1.4.4 อัตราผู้ฆ่าตัวตาย และผู้ทำร้ายตนเอง

มิติที่ 2 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร รวม 3 ดัชนี 6 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 2.1 คนไทยสามารถมีอาหารกินเพียงพอ

ตัวชี้วัดที่ 2.1.1 อัตราผู้กินอาหารครบ 3 มื้อ ต่อประชากรที่สำรวจ (อายุ 6 ปี ขึ้นไป)

ตัวชี้วัดที่ 2.1.2.1 อัตราเด็กแรกเกิด มีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม

2.1.2.2 อัตราเด็กอายุระหว่าง 6-15 ปี ไม่ได้กินอาหารถูกต้องครบถ้วนตามความต้องการของร่างกายซึ่งมีผลทำให้มีการเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

ดัชนีที่ 2.2 คนไทยกินอาหารที่ปลอดภัย

ตัวชี้วัดที่ 2.2.1 อัตราผู้ที่อยู่ในครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

ดัชนีที่ 2.3 คนไทยไม่กินอาหารเกินความจำเป็น

ตัวชี้วัดที่ 2.3.1.1 อัตราเด็กและเยาวชนที่มีภาวะโภชนาการเกิน

2.3.1.2 อัตราประชากรที่กินอาหารเกินความจำเป็น (อาหารขยะ)

มิติที่ 3 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา รวม 3 ดัชนี 7 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 3.1 คนไทยสามารถสื่อสารภาษาในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัดที่ 3.1.1 อัตราคนไทยที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 15-60 ปี)

ตัวชี้วัดที่ 3.1.2 อัตราคนไทยที่พูดภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 5 ปีขึ้นไป)

ดัชนีที่ 3.2 คนไทยมีสิทธิและโอกาสศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัดที่ 3.2.1 ร้อยละของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายต่อประชากร (อายุ 3- 17 ปี)

ตัวชี้วัด 3.2.2 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15-59 ปี

ดัชนีที่ 3.3 คนไทยมีโอกาสเรียนรู้สิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต

ตัวชี้วัดที่ 3.3.1 ร้อยละของคนไทยที่ได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องที่ควรเรียนรู้

ตัวชี้วัดที่ 3.3.2.1 อัตรานักเรียนได้รับความรุนแรง ถูกล่วงละเมิดทางเพศ/ถูกข่มขืน ต่อ
นักเรียนในระบบโรงเรียน

3.3.2.2 จำนวนนักเรียน นักศึกษาที่บาดเจ็บจากการใช้กำลังรุนแรงทำร้ายร่างกาย
จากก่อเหตุทะเลาะวิวาท

มิติที่ 4 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านศาสนาและความเชื่อ รวม 2 ดัชนี 4 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 4.1 คนไทยได้รับความรู้เรื่องศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต

ตัวชี้วัดที่ 4.1.1 อัตราผู้ที่นับถือศาสนาในประเทศไทย (อายุ 15 ปี ขึ้นไป)

ดัชนีที่ 4.2 คนไทยนำหลักธรรมทางศาสนาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหา

ตัวชี้วัดที่ 4.2.1 อัตราผู้ที่มีอายุ 6 ปี ขึ้นไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ตัวชี้วัดที่ 4.2.2 อัตราผู้ไม่ติดสุรา

ตัวชี้วัดที่ 4.2.3 อัตราผู้ไม่สูบบุหรี่

มิติที่ 5 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย รวม 5 ดัชนี 9 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 5.1 คนไทยมีที่อยู่อาศัย

ตัวชี้วัดที่ 5.1.1 อัตราครัวเรือนไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านไม่มีสภาพคงทนถาวร

ตัวชี้วัดที่ 5.1.2 อัตราผู้เดือดร้อนจากอสังหาริมทรัพย์ (ต่อแสนคน)

ดัชนีที่ 5.2 คนไทยมีที่อยู่อาศัยไม่แออัด

ตัวชี้วัดที่ 5.2.1 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีห้องนอน

ดัชนีที่ 5.3 คนไทยมีสิทธิในที่อยู่อาศัย

ตัวชี้วัดที่ 5.3.1 อัตราครัวเรือนที่มีสิทธิในที่อยู่อาศัย

ดัชนีที่ 5.4 คนไทยมีสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ตัวชี้วัดที่ 5.4.1 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีน้ำประปา

ตัวชี้วัดที่ 5.4.2 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้า

ดัชนีที่ 5.5 ที่อยู่อาศัยของคนไทยปราศจากวัตถุอันตรายและเหตุรำคาญ

ตัวชี้วัดที่ 5.5.1.1 อัตราครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ

5.5.1.2 อัตราครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกต้องวิธี

5.5.1.3 สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ (เรื่อง)

มิติที่ 6 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม รวม 1 ดัชนี 3 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 6.1 มลพิษในสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดที่ 6.1.1 อัตราผู้ป่วยจากมลพิษทางอากาศ (ต่อพันคน)

ตัวชี้วัดที่ 6.1.2 อัตราผู้ป่วยจากการใช้แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีสารพิษปนเปื้อน

ตัวชี้วัดที่ 6.1.3 อัตราผู้ได้รับอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร (ต่อพันคน)

มิติที่ 7 ความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล รวม 5 ดัชนี 26 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 7.1 คนไทยมีอาชีวอนามัย

ตัวชี้วัดที่ 7.1.1 อัตราทุพพลภาพ เสียชีวิต และสูญหาย เนื่องจากการทำงานของลูกจ้างใน
ความคุ้มครองของกองทุนเงินทดแทน

ดัชนีที่ 7.2 คนไทยไม่เป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์

ตัวชี้วัดที่ 7.2.1 ผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศไทย

ตัวชี้วัดที่ 7.2.2 ผู้ถูกจับกุมตามพรบ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

ตัวชี้วัดที่ 7.2.3 อัตราคนไทยที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน

ดัชนีที่ 7.3 คนไทยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ตัวชี้วัดที่ 7.3.1.1 อัตราผู้ถูกทำร้าย

7.3.1.2 อัตราผู้ถูกข่มขืน

ตัวชี้วัดที่ 7.3.2 อัตราผู้ถูกฆ่า

7.3.2.1 อัตราผู้ถูกฆ่าโดยเจตนา

7.3.2.2 อัตราผู้ถูกฆ่าโดยไม่เจตนา

7.3.3 อัตราผู้ถูกประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน

7.3.3.1 ปล้นทรัพย์สิน

7.3.3.2 ชิงทรัพย์

7.3.3.3 ลักทรัพย์

7.3.3.4 วิ่งราวทรัพย์

ดัชนีที่ 7.4 คนไทยปลอดภัยจากอุบัติเหตุและอาชญากรรม

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.1 จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุทกภัย

7.4.1.2 จำนวนผู้เสียชีวิตจาก “สึนามิ”

7.4.1.3 จำนวนราษฎรประสบภัยจากภัยแล้ง

7.4.1.4 จำนวนผู้เสียชีวิตจากอัคคีภัย

7.4.1.5 จำนวนผู้เสียชีวิตจากवादภัย

7.4.1.6 จำนวนผู้เสียชีวิตจากภัยหนาว

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.1 อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ (ทางบก)

7.4.2.2 จำนวนผู้เสียชีวิต / สูญหายจากอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ทางน้ำ

7.4.2.3 จำนวนผู้เสียชีวิต จากอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ทางอากาศ

7.4.2.4 อัตราตายจากอุบัติเหตุการขนส่ง

7.4.2.5 อัตราตายจากการพลัดตก

7.4.2.6 อัตราตายจากอุบัติเหตุตกน้ำและการจมน้ำ

ดัชนีที่ 7.5 คนไทยปลอดภัยจากวินาศภัยและการคุกคามของรัฐ

ตัวชี้วัดที่ 7.5.1 อัตราผู้เสียชีวิตหรือสูญหายจากการกระทำของรัฐ (เจ้าหน้าที่)

ตัวชี้วัดที่ 7.5.2 จำนวนผู้เสียชีวิตจากการก่อการร้าย /วินาศกรรม

มิติที่ 8 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว รวม 3 ดัชนี 12 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 8.1 คนไทยมีความพร้อมก่อนแต่งงาน

ตัวชี้วัดที่ 8.1.1 อัตราสตรีที่สมรสและมีบุตรก่อนบรรลุนิติภาวะ (อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์)

ตัวชี้วัดที่ 8.1.2 อัตราคู่สามีภรรยาที่แต่งงานโดยไม่มีอาชีพหรือรายได้พอเพียงต่อการมีครอบครัว

ดัชนีที่ 8.2 คนไทยมีแผนดำเนินชีวิตครอบครัว

ตัวชี้วัดที่ 8.2.1 อัตราหญิงตั้งครรภ์ไม่ได้รับการดูแลก่อนคลอดและฉีดวัคซีนครบ

ตัวชี้วัดที่ 8.2.2 อัตราคู่สมรสที่แต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรส

ดัชนีที่ 8.3 คนไทยมีระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ตัวชี้วัดที่ 8.3.1 อัตราเด็กอายุ 0-6 ปี อยู่ในสถานสงเคราะห์

ตัวชี้วัดที่ 8.3.2 อัตราเด็กที่ถูกทอดทิ้ง

ตัวชี้วัดที่ 8.3.3 อัตราผู้พิการที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้เลี้ยงดู และมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ

- ตัวชี้วัดที่ 8.3.4 อัตราผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน
- ตัวชี้วัดที่ 8.3.5 จำนวนเด็กในสถานพินิจ (อายุต่ำกว่า 18 ปี)
- ตัวชี้วัดที่ 8.3.6 อัตราผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัว
- ตัวชี้วัดที่ 8.3.7 อัตราผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยสมาชิกในครอบครัว
- ตัวชี้วัดที่ 8.3.8 อัตราการหย่าร้างต่อการสมรส

มิติที่ 9 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน รวม 3 ดัชนี 4 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 9.1 คนไทยสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน

- ตัวชี้วัดที่ 9.1.1 อัตราครัวเรือนที่มีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล

ดัชนีที่ 9.2 คนไทยสามารถมีความสัมพันธ์กับชุมชน

- ตัวชี้วัดที่ 9.2.1 อัตราครัวเรือนที่มีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น
- ตัวชี้วัดที่ 9.2.2 อัตราครัวเรือนมีคนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน

ดัชนีที่ 9.3 คนไทยสามารถดำรงเอกลักษณ์ของชุมชน

- ตัวชี้วัดที่ 9.3.1 อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เป็นพิษภัย

มิติที่ 10 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ รวม 3 ดัชนี 10 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 10.1 คนไทยมีปัจจัยการผลิตที่สามารถเลี้ยงตนเองได้

- ตัวชี้วัดที่ 10.1.1.1 อัตราเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินเพื่อการเกษตร
- 10.1.1.2 อัตราครัวเรือนที่มีเครื่องจักรในการเกษตร
- 10.1.1.3 อัตราครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน
- 10.1.1.4 อัตราครัวเรือนเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
- 10.1.1.5 อัตราผู้มีปัญหาที่ดินทำกินจากจำนวนผู้มาลงทะเบียนคนจน
- ตัวชี้วัดที่ 10.1.2 อัตราคนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท
- ตัวชี้วัดที่ 10.1.3 ร้อยละของคนว่างงาน

ดัชนีที่ 10.2 คนไทยบริโภคไม่เกินความสามารถการผลิต

- ตัวชี้วัดที่ 10.2.1 อัตราหนี้สินต่อครัวเรือน (บาท/ครัวเรือน)

ดัชนีที่ 10.3 คนไทยมีการลงทุนและการออมที่เป็นธรรม

- ตัวชี้วัดที่ 10.3.1.1 จำนวนคดีที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ
- 10.3.1.2 อัตราครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน

มิติที่ 11 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง รวม 3 ดัชนี 4 ตัวชี้วัด

ดัชนีที่ 11.1 คนไทยมีสิทธิเสรีภาพพื้นฐานทางการเมือง

- ตัวชี้วัดที่ 11.1.1 อัตราผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ตัวชี้วัดที่ 11.1.2 อัตราผู้ประท้วงหรือแสดงออกทางการเมือง

ดัชนีที่ 11.2 คนไทยมีอิสระจากการใช้อำนาจทางการเมืองโดยไม่ชอบธรรม

ตัวชี้วัดที่ 11.2.1 อัตราผู้เสียชีวิตจากการปราบปราม

ดัชนีที่ 11.3 คนไทยปลอดภัยจากการสูญเสียประโยชน์จากการคอร์รัปชันทุกรูปแบบ

ตัวชี้วัดที่ 11.3.1 จำนวนเงินต่อหัวประชากรที่สูญเสียเนื่องจากการคอร์รัปชัน

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. **สิทธิมนุษยชน (Human Rights)** หมายถึง สิทธิที่ติดตัวคนมาตั้งแต่เกิด หากขาดสิทธินี้แล้วคนเราจะอยู่โดยชอบธรรมไม่ได้ สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ให้มีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานให้คนเรามีเสรีภาพที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง คุณภาพของความเป็นคน และตอบสนองความต้องการของชีวิต ทางกาย จิต วิญญาณ และอื่นๆ

2. **มาตรฐาน (Standard)** หมายถึง ข้อกำหนดเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับคุณสมบัติ เทคนิค วิธีการ ขั้นตอน การดำเนินงาน ตลอดจนการปฏิบัติและการบริการที่ถือเป็นเกณฑ์ทั่วไปที่ได้รับการยอมรับในการนำไปเป็นกรอบการปฏิบัติการประเมินผลการปฏิบัติและการอ้างอิงเทียบเคียงได้

3. **ตัวชี้วัด (Indicator)** หมายถึง คำอธิบายเชิงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เป็นรูปธรรมที่มีกระบวนการเก็บที่เป็นวิทยาศาสตร์ และมีความน่าเชื่อถือ เพื่อบ่งบอกถึงลักษณะที่สำคัญของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะแปรผันไม่หยุดนิ่งว่า สภาพแท้จริง ณ เวลาหรือสถานการณ์หนึ่งเป็นเช่นใด ตลอดจนสามารถอธิบายได้ว่าผลของสภาพที่แท้จริงนั้นจะก่อผลกระทบเช่นใด

4. **ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security)** หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

5. **ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ (Human Security in Health Aspect)** หมายถึง การที่มนุษย์มีสุขภาพะทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) และจิตวิญญาณ (Spiritual) โดยพิจารณาจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ทั้งด้านป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสภาพ

6. **ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร (Human Security in Food Aspect)** หมายถึง สิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคเพื่อการดำรงชีวิต อย่างเพียงพอ เหมาะสม มีประโยชน์ และปราศจากโทษ

7. **ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา (Human Security in Education Aspect)** หมายถึง การเข้าถึงบริการด้านการศึกษาพื้นฐานในทุกรูปแบบ (ในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย) โดยครอบคลุมองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์จำเป็นต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องกับความสามารถในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายโดยปราศจากการครอบงำ

8. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านศาสนาและความเชื่อ (Human Security in Religion and Belief Aspect) หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์โดยมีหลักธรรม คำสอนที่มนุษย์ยึดถือ ศรัทธา และปฏิบัติตาม ทั้งด้านกฎเกณฑ์และด้านพิธีกรรมโดยปราศจากการครอบงำ

9. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย (Human Security in Housing Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถใช้ชีวิตส่วนตัวในอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง ที่มีความมั่นคง และปลอดภัยจากการไถ่หรือ ไล่ ออก หรือการเวนคืนที่ไม่เหมาะสม

10. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านมนุษยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (Human Security in Environment Aspect) หมายถึง สภาพของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ และธรรมชาติส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้ ธรรมชาติที่แวดล้อมดังกล่าว ต้องปลอดภัยจากสิ่งปนเปื้อน และปลอดภัยจากการถูกทำลาย

11. ความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล (Human Security in Personal Aspect) หมายถึง ความมั่นคงปลอดภัยจากความรุนแรงทางกายภาพ และภัยคุกคามจากปัจจัยทั้งปวงที่มีผลต่อบุคคล ได้แก่ การประทุษร้าย อาชญากรรม การทำงาน อุบัติเหตุ และภัยคุกคามต่อตนเอง เช่น การทำร้ายเด็ก การข่มขืน การทรมาณร่างกาย การใช้สารเสพติด และการฆ่าตัวตาย

12. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว (Human Security in Family Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์มีสิทธิและความชอบธรรมตามกฎหมายของบุคคล ในการตัดสินใจเลือกคู่และเลือกมีทายาท ด้วยความพึงพอใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของครอบครัว และความรู้จักบทบาทหน้าที่อันเหมาะสม ที่พึงปฏิบัติต่อกัน โดยมีการให้คำปรึกษาแนะนำทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการครองคู่ ในกรณีที่มี ปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งกัน ย่อมมีสิทธิรับคำปรึกษา แนะนำ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เฉพาะ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว ในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมและการปลอดภัยจาก คุกคาม ครอบงำจากสมาชิกในครอบครัว

13. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน (Human Security in Community Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงอยู่ในกลุ่มคนแห่งหนึ่งแห่งใด ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาที่ ต่อเนื่อง โดยการดำรงอยู่นั้นสามารถคงความเป็นอัตลักษณ์ของตน มีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรี ตลอดจน ปลอดภัยจากภาวะคุกคาม และครอบงำจากสมาชิกชุมชน

14. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ (Human Security in Economic Aspect) หมายถึง สภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ในกิจกรรมด้านการผลิต การบริโภค การจ้างเนกแจกจ่าย การออม และการลงทุนที่ต้อง สามารถเข้าถึงความต้องการ และโอกาสที่เท่าเทียมกัน

15. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมืองและการปกครอง (Political and Administration Security) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยมีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรีในการเข้าถึง อำนาจ การตัดสินใจ และการรับผลประโยชน์สาธารณะ โดยปลอดภัยจากคุกคาม ครอบงำจากผู้มีอำนาจ และอิทธิพลอื่น รวมทั้งปลอดภัยจากการสูญเสียผลประโยชน์จากการคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ

16. ประเด็นที่น่าห่วงใยพิเศษ หมายถึง ประเด็นที่อยู่ในความสนใจพิเศษ (Critically Concerned Issues) ขององค์การสากลต่างๆ อาทิ UNDP หรือ CEDAW อาทิ ประเด็นกลุ่มวัฒนธรรมร่วม (Co-cultural Groups) อันหลากหลายในสังคมกระแสหลักต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มสตรี (Women) กลุ่มเด็กหรือเยาวชน (Adolescents or Youth) กลุ่มผู้ใหญ่อายุตอนปลาย (Late Adulthood or the Elderly) กลุ่มคนพิการ (the Disabled) เป็นต้น

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. รายงานการศึกษาศถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์เชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ เชิงบทบาท และภารกิจของกระทรวง (ผลผลิต output)
2. รายงานการศึกษาและเสนอแนะแนวทาง รูปแบบการพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคง ตลอดจนกระบวนการการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล (ผลลัพธ์ outcome)
3. แนวโน้มสถานการณ์ความมั่นคงทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค (ผลกระทบ impact)

1.7 ข้อจำกัดของการจัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ (Limitations)

1. ด้านกระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูลระดับปฐมภูมิจากหน่วยงานต้นสังกัดต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบในการเก็บข้อมูลนั้นๆ อันเนื่องมาจากความเป็นพหุมิติ (Multi-Orientations) ขององค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ที่ความหลากหลายสลับซับซ้อน และในแต่ละมิติเองก็มีองค์ประกอบของดัชนีและตัวชี้วัดย่อยที่แตกต่างกันไป อีกทั้งสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในแต่ละมิติเองนั้น ก็อาจถูกกระทบโดยพลวัตรของปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา ทำให้กระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวอาจไม่สมบูรณ์ครบถ้วนสำหรับการเขียนรายงานฉบับนี้

2. ด้านการตีความและวิเคราะห์ของข้อมูล อันเนื่องมาจากการใช้ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นเป็นเกณฑ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ที่ใช้ประเมินสถานการณ์ ซึ่งในรายงานฉบับนี้เรียกว่า ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นนั้น จากเอกสารดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์โดยสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เอกสารวิชาการ สมพ. 1 ลำดับที่ 25 เล่มที่ 5/2548) กล่าวอธิบายไว้ว่าเป็นการกำหนดโดยอาศัยพิจารณาของบุคคลมากกว่าจะเป็นบรรทัดฐานของกลุ่ม จึงถือว่าเป็นข้อจำกัดประการสำคัญของการเขียนรายงานฉบับนี้ เพราะข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นดังกล่าวยังไม่ได้รับการพัฒนาต่อขอให้เป็นข้อเสนอมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับจากสาธารณะในทุกมิติ ทุกดัชนี ทุกตัวชี้วัด โดยเฉพาะจากหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลในมิตินั้นๆ

3. เครื่องมือ คือ ลักษณะตัวชี้วัดอาจมีความเป็นนามธรรมสูงจนไม่สามารถนำไปปรับใช้ในการเก็บข้อมูลสถานการณ์ต่างๆ ได้จริง จากการวิเคราะห์ พบว่า ตัวชี้วัดหลายตัวเป็นเพียงกรอบแนวคิด เนื่องจากมีข้อจำกัดในการปฏิบัติ อาทิ ตัวชี้วัดจำนวนมากที่ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในช่วงปีพุทธศักราช 2546

ถึง 2548 หรือไม่มีการแสดงค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลหรือการขาดความเป็นรูปธรรมของข้อมูลหรือไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาทิ อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เป็นพิษ อัตราผู้ประท้วงหรือแสดงออกทางการเมือง อัตราผู้เสียชีวิตจากการจราจล จำนวนเงินต่อหัวประชากรที่สูญเสียเนื่องจากคอร์รัปชัน ซึ่งการรายงานในอนาคตควรเร่งปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือให้มึระดับของการนำไปปฏิบัติได้มากขึ้น